

Башманівська Л.А., Білоус Н.М. Теоретичні та методичні засади методики викладання української літератури (матеріали до державних іспитів): Навчальний посібник. – Житомир, 2014. – С. 8-11

Матеріали для підготовки до державного іспиту

1. Методика викладання літератури як наукова дисципліна, її своєрідність і джерела розвитку. Зв'язок методики літератури з іншими науками.

Методика викладання літератури належить до наук, які готують для школи вчителя-словесника. Вона допомагає набутти спеціальних педагогічних умінь і перебуває в постійному русі, тобто не є чимось закріпленим, незмінним. Основою ефективності методики літератури є педагогічна діяльність учителя в навчанні й вихованні підростаючого покоління засобами мистецтва слова. Така діяльність завжди є творчим процесом.

Методика викладання літератури – це наука про типологію форм літературної освіти, про сутність методів, методичних прийомів і засобів вивчення художнього письменства в школі; це наука про те, як організовувати учнів на самостійне опанування словесністю, як здійснювати естетичне виховання школярів, як організовувати їх на позакласне й позашкільне вивчення літератури (Б.І. Степанишин).

Методика викладання літератури – самостійна педагогічна наука про виховання, літературну освіту і розвиток особистості учня засобами художнього слова, наука про раціональне використання методів і прийомів, що забезпечують учителеві-словеснику найвищу педагогічну результативність у його роботі з учнями... Методика викладання літератури спрямовує свої зусилля на вдосконалення змісту, структури й системи літературної освіти учнів (Є.А. Пасічник).

Методика викладання української літератури – це педагогічно-літературознавча прикладна наукова дисципліна, що містить психолого-педагогічні засади роботи вчителя-літератора й рекомендації про те, як організувати зустріч і діалог школяра з художнім твором, який літературний і літературознавчий матеріал викладати в школі, якими дидактичними шляхами формувати в учня літературознавчі знання та особистісне розуміння художнього тексту (Г.Л. Токмань).

Відповідно до сучасних тенденцій методику сьогодні називають технологією навчального процесу при вивченні літератури, оскільки в центрі її завдань стоїть формування в учнів умінь і навичок, способів пізнавальної діяльності й скеровування їх на шлях розвиваючого навчання – через розвиток логічного й образного мислення, уяви, емоційної пам'яті.

До найважливіших **джерел**, які постійно живлять методику викладання літератури, належать:

- історичний досвід школи;
- передовий досвід сучасних шкіл (як вітчизняних, так і зарубіжних);
- теоретичні праці відомих педагогів-методистів;
- педагогічні експерименти.

Вирішальним джерелом методики, вважає Г. Токмань, є індивідуальна творчість учителя-практика. Оскільки методика викладання літератури більше ніж інші педагогічні дисципліни наближається до мистецтва, є виявом не тільки накопичення знань, а й реалізацією того індивідуального, що містить окрема особистість.

Структура методики викладання літератури традиційно тлумачиться як поєднання теорії методики, її історії та методичних розробок окремих уроків і позакласних заходів. Сучасний погляд, вважає Г. Токмань, є дещо відмінним. Ця наукова дисципліна має таку структуру: 1. Історія методики в українській літературі. 2. Шкільне літературознавство. 3. Теорія методики: парадигми й технології викладання. 4. Практична методика: моделі викладання.

Основою методики викладання української літератури є фундаментальні науки – філософія, історія, соціологія, народознавство, педагогіка, етика, естетика, літературознавство, мовознавство, психологія.

Суспільні науки, зокрема **філософія, історія**, дають методиці світоглядні позиції, з яких можна розглядати будь-яку проблему викладання літератури в школі, формувати вміння мотивувати літературні явища історичним розвитком суспільства, боротьбою епох.

Для осмисленого проникнення в ідейно-художній зміст твору вчитель має знати **естетику**. У процесі вивчення літератури учні мають освоїти такі естетичні категорії, як прекрасне і потворне, комічне і трагічне, героїчне і буденне тощо.

Учителю літератури часто треба звертатись і до **соціології** – науки про закони розвитку суспільства. Набутки сучасної європейської соціології потрібно поєднувати з теорією та практикою **народознавства**. Учитель і учні мають знати народні традиції, обряди, свята, український народний календар тощо.

Методика викладання літератури тісно пов'язана з **психолого-педагогічними науками**: з історією педагогіки, теорією навчання (дидактикою), теорією виховання, психологією. З історії української та світової педагогіки методика літератури черпає загальнопедагогічні ідеї, перетворюючи їх у певні методичні настанови.

Тісний зв'язок методики викладання літератури з **філологічними науками** – з історією літератури, теорією літератури, літературною критикою, текстологією, мовознавством.

Історія літератури є основою літературної освіти, тому вона необхідна методиці літератури. Звертається учитель і до літературної критики, коли треба дати ідейно-художній коментар літературного твору, його оцінку. Вивчення літератури в школі не обходиться без теорії літератури з визначеннями родів, видів і жанрів художніх творів, тропів, стилістичних фігур, композиційних засобів.

Тісні зв'язки методики літератури з мовознавством. Під час роботи над текстом часто доводиться пояснювати певну стилістичну фігуру, термін, етимологію та семантику слова тощо.